

Araştırma Makalesi/Research Article

BAŞLANGIÇ SEVİYESİ KEMAN EĞİTİMİNDE POZİSYON GEÇİŞİ

POSITION TRANSITION IN BEGINNER VIOLIN EDUCATION

Gülce Sevi PAR*

Geliş Tarihi: 01.04.2020
(Received)

Kabul Tarihi: 12.06.2020
(Accepted)

ÖZ: Yaylı çalgılar ailesinin en küçük üyesi olarak tanımlanan keman, oldukça geniş bir ses aralığına sahip olmasının yanında perdesiz bir enstrümandır ve bunun da getirdiği zorluklarla beraber teknik bakımdan çok zengindir. Sağ el tekniği ve sol el tekniği olarak ikiye ayrılır. Keman eğitiminde çalgıyı öğrenirken, teknik ve müzikal olarak gelişebilmek için doğru bir çalışma alışkanlığı önemlidir. Bu çalışmada sol el tekniklerinden biri olan pozisyon geçişleri ele alınarak bunların öğrenciye aktarılması aşamasında yararlanılabilecek etütler ve çalışma önerileri sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Keman, pozisyon, etüt, sol el tekniği.

ABSTRACT: The violin, which is defined as the smallest member of the string instrument family, is not only a wide range of sounds but also a fretless instrument and it is very technically rich with its difficulties. It is divided into two as right hand technique and left hand technique. While learning the instrument in violin education, correct working habits are important to develop technically and musically. In this study, it is aimed to be useful by presenting the transitions that are one of the left hand techniques, position studies and study suggestions that can be used in transferring them to the student.

Key Words: Violin, position, etude, left hand technique.

1. GİRİŞ

Keman, yaylı çalgılar ailesinin dört telli, en küçük ve en yüksek perdeli üyesidir.¹ Keman eğitiminin başlangıcında tutuş pozisyonunun doğru bir şekilde oturması çok önemlidir. Keman çalmayı öğrenirken edinilen alışkanlıklar daha sonraki öğrenim sürecini de etkilediğinden dolayı, eğitimin ilerleyen dönemlerinde yanlış tutuş ya da yanlış duruşu düzeltmek hayli zordur.

Parmaklar, el kemiği, bilek, önkol, dirsek, omuz ve bu yapıların birbiriyle olan ilişkileri ile elin tuşe üstündeki hareketleri, tel değişimleri, pozisyon geçişlerinde, bu yapılar eşgüdümlü bir biçimde çalışarak kemancının sol el tekniğini meydana getirir.²

Kemanda pozisyon; parmak pozisyonu ve el pozisyonu olmak üzere ikiye ayrılır. Parmak pozisyonu, 1. ve 4. parmaklar arasındaki mesafedir ve bu mesafe

* Araş. Gör., Trakya Üniversitesi, gseviozsoy@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2302-2758.

¹ Hutchinson, *Dictionary Of Classical Music*, Brockhampton Press, 1997, London, S.229

²Elvan, Gün Duru, ‘‘Keman Eğitiminde Sol EL Tekniği’’ *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* Yıl: 4, Sayı: 35, Aralık 2016 S. 262

kalın seslerde dörtlü aralığına denk gelmektedir. El pozisyonu ise onun keman sapı ile kabzasının konumuna göre belirlenir.³

Öğrenci, keman eğitimine başladığında 1. pozisyon denilen temel pozisyonu öğrenir. Kemanı öğrenme aşamasında teknik ve müzikal alt yapıyı oluştururken kullanılan bu pozisyondan sonra öğrenciyi ileri seviyeye taşıyacak olan; teknik pozisyon geçişleridir. Elin tuşe üzerinde köprüye doğru hareketine pozisyon geçişi denmektedir.

Çalışmanın, başlangıç seviyesindeki pozisyon geçişleri ilk üç pozisyon olarak sınırlandırılarak, keman eğitimi süresince karşılaşılan çeşitli sorunlardan biri olan pozisyon geçişlerinin doğru öğrenilmesi ve yaş sınırı olmaksızın profesyonel keman eğitimi gören öğrenciler ve öğretmenleri için yol gösterici olması amaçlanmıştır.

2. KEMANDA POZİSYON GEÇİŞİ

Keman çalarken pozisyon değişiminin en önemli sebebi özellikle Mi telindeki Si notasından sonraki notalara ulaşmak istenmesidir. Bir diğer neden ise boş tellerdeki rezonansın⁴ fazla olmasıdır. Hem *vibrato*⁵ yapılamadığı için hem de istenilen kalitede bir ses vermediği için boş tellerin yerine 4. parmaklar kullanılır. Fakat 4. parmaklar *vibrato* bakımından zayıf parmak olarak kabul edilir. Böyle durumlarda pozisyon geçişi hem ses kalitesi için hem de icracı için daha uygun olacaktır.

Pozisyon geçişlerinden önce sol el ile keman sapını çok sıkı tutmamak gerekir. Başparmak ve işaret parmağı ile tuşeyi sımsıkı kavramak geçiş aşamasında zorluk çekilmesini sağlar. Sert bir sol el istenilen yumuşak geçişi gerçekleştiremeyerek geçişin karşı taraftan hissedilmesine neden olacaktır. Keman, omuz ve çene arasında sıkı bir şekilde tutularak, pozisyon geçişi esnasında, sol elin kemanın ağırlığından etkilenmemesi ve serbestçe hareket etmesi sağlanmalıdır.

Eserdeki tel geçişlerini en az seviyeye indirmek de pozisyon geçişinin tercih edilme sebebi olabilir. Örneğin *Mi* telindeki *Sol* notasından sonra *Re* telinde bulunan *Sol* notasını çalmamız gerekiyor ve bunu 1. pozisyon ile çaldığımızda *La* teline yanlışlıkla dokunabiliriz. Böyle bir durumda 3. pozisyonda *La* telinde *Sol* notasını 4. parmak ile *Re* telindeki *Sol* notasını ise yine 3. pozisyonda 1. parmak ile çalarak başka tellere yanlışlıkla dokunma sorununu ortadan kaldırebiliriz.

³Refael, Memedaliyev, “Keman Öğretiminde Sol El Tekniğinin Bazı Meseleleri” *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2010, Sayı 10

⁴ Rezonans, fizikte bir sistemin (genellikle doğrusal bir sistemin) bazı frekanslarda diğerlerine nazaran daha büyük genliklerde salınması eğilimidir. ([https://tr.wikipedia.org/wiki/Rezonans_\(fizik\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Rezonans_(fizik))) (19.03.2020)

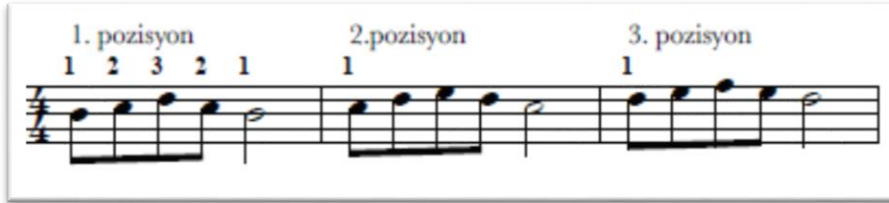
⁵ Titreşim

Örnek 1. Tel geçişi

Müzik eserlerindeki motifler de kemanda pozisyon geçişlerinin tercih edilme sebebidir. Bir motif belirli parmak numaralarıyla çalındıktan sonra aynı motif başka bir tonda tekrar edebilir. Böyle durumlarda pozisyon değişimi sayesinde pasajı aynı parmaklarla çalmak icracı açısından daha kolay olacaktır. Eğitimin ileri seviyelerinde icra edilen eserlerde bulunan pasajlardaki teknik zorluklar pozisyon geçişleri ile daha kolay hale getirilebilir.

Örnek 2. Motif

Dünyada kabul görmüş keman eğitimlerindeki pozisyon geçişlerinde farklı uygulamalar olduğunu görüyoruz. 1., 2., 3. ve 4. pozisyon diye sıra ile pozisyonların öğretilebileceği gibi 1. pozisyondan sonra 2. pozisyonu atlayarak 3. pozisyonu öğretmek, sonrasında 2. ve 4. pozisyonu öğretmek de tercih edilebiliyor. 3. pozisyonun önce öğretilmesindeki amaç, 1. pozisyondaki parmak durumuyula benzerlikler göstermesi ile öğrencinin pozisyona daha kolay adapte olabilmesini sağlamak olarak açıklanabilir.

Öncelikle eğitiminde belirli bir seviyeye gelmiş, temel pozisyon olan 1. pozisyonu rahat bir şekilde kullanan öğrencinin unutmaması gereken en önemli adımlardan biri, diğer pozisyonları öğrenmeye başlarken kemani omuzu ve başı ile sabit tuttukten sonra elinin 1. pozisyondaki şekline bakmasıdır. Sonrasında elini 3. pozisyona getirdiğinde başparmağı yatay konuma gelmemelidir. Alışmak için geçiş birkaç kez tekrarlanmalıdır.

Geçiş önkol ya da elden olmamalı, dirsekten yapılmalıdır. Dirsek ve el beraberce, birbirini takip ederek hareket etmelidir. *Sol* telinde çalındığında sağa, *La* ve *Mi* tellerine geçildiğinde ise dirsek doğal olarak sola doğru hareket edebilmelidir.

2.1. Temel Pozisyon Geçişi

Pozisyon değişimi olmadan, keman ile Batı Müzięi'ndeki 29 perdeyi çalmak mümkündür. Pozisyon değişimi ile aynı notaların birden fazla telde çalınabilmesi ile birlikte yaklaşık olarak 100'den fazla perde elde edilebilir.⁶

Pozisyon geçişi en basit anlatımla, 1. pozisyonda 2. parmağımızı koyduğumuz yere 1. parmağı koyarsak bu 2. pozisyon, 3. parmağımızın olduğu yere 1. parmağımızı koyarsak bu 3. pozisyon olur şeklinde açıklanabilir.

Örnek 3. Birinci pozisyon parmak sistemi

Örnek 4. İkinci pozisyon parmak sistemi

Örnek 5. Üçüncü pozisyon parmak sistemi

Yapay pozisyon geçişi ve gerçek pozisyon geçişi adı verilen iki çeşit geçiş vardır. Yapay pozisyon geçişinde başparmağın yeri değişmez, parmakların açılması ile yakın pozisyon çalınır ve sonrasında el, pozisyona geri döner.

⁶ P. Visentin, S. LI, G TARDIF, G. SHAN. 2015. "Unraveling Mysteries of Personal Performance Style; Biomechanics of Left-hand Position Changes (Shifting) in Violin Performance" *PeerJ* 3: e1299, 2015, s. 5

Gerçek pozisyon geçişinde ise başparmak, el ve kol birlikte hareket eder. Birinci parmak ile baş parmak her zaman karşılıklı olmak zorundadır.

Üç temel pozisyon geçişi vardır.

1) Pozisyon değişiminden önce ve sonra tele aynı parmak basar. (Tek parmakla pozisyon geçişi)

2) Pozisyon değişimi başlangıçta tele basan parmakla yapılır; fakat varılacak sese başka bir parmak basar.

3) Pozisyon değişimi varılacak sesin parmağıyla yapılır.

2.2 Pozisyon Geçişi İçin Yararlanılabilecek Etütler

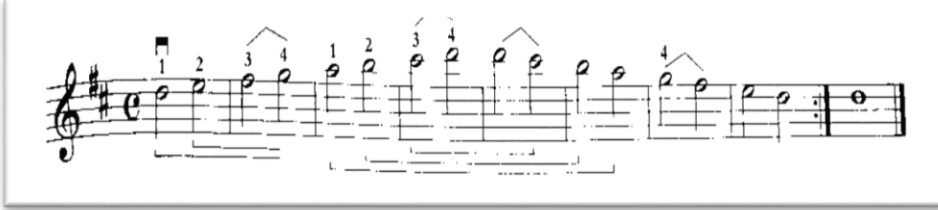
Etüt, bir sanatçının belirli teknik zorluklarda ustalaşmasına yardımcı olmak için tasarlanmış bir çalışma parçasıdır.⁸ Uçan'a göre; "Kemana ilişkin belli bir teknik güçlüğü veya belli bir seslendirme, yorum ya da anlatım güçlüğüne yenmek için beceri veya ustalık kazandırmak amacıyla bestelenmiş parçalara etüt denmektedir."⁹

⁷ Deniz Mumcu, "İvan Galamian Ve Keman Öğretim Metodu", Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2004, S. 21.

⁸ Roger Kamien, *Music An Appereciation*, 5. Baskı, Mcgraw-Hill, Inc., New York, 1990, S. 186.

⁹ Ali Uçan, *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri için Keman Ders Kitabı, Lise Hazırlık*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ankara, 2004.

Örnek 6. Ömer Can Keman Eğitimi 2 no: 47¹⁰

Keman eğitiminde, pozisyon geçiş eğitimine 3. pozisyon ile başladığında öncelikle pozisyonlar arasındaki geçişi öğretmek yerine yeni pozisyondaki notaların yerlerinin öğretilmesi faydalı olacaktır. 1. pozisyonda çalarken boş tel kullanıp 4. parmağın daha az tercih edilmesine alışmış öğrencilerde; pozisyonda çalarken, 3. parmağın sonraki notayı 4. parmakla çalmak yerine boş tel çalma isteği görülebilir. Başlangıçta parmak numaralarını notaların üzerine yazarak küçük hatırlatmalarda bulunmak ve örnek 6.'daki alıştırmada da görüldüğü gibi parmakları olabildiğince kaldırmadan çalmak pozisyonu kaybetmemeye ve entonasyonun¹¹ temiz kalmasına yardımcı olur.

Örnek 7. Ömer Can Keman Eğitimi 2 no: 50¹²

Pozisyonlarda parmaklar arasındaki mesafe üst perdelere çıktıkça azalır. Bu, telin kılınmasından dolayı aralıkların küçülmesinden kaynaklanmaktadır. 1. pozisyona alışmış olan sol el, çeşitli parmak kombinasyonlarının olduğu çalışmalarla yeni pozisyona alıştırılmalıdır. 3. pozisyondayken dirseği biraz daha sağ tarafa çekerek sol elin rahat kalması sağlanmalıdır.

¹⁰ Ömer Can, *Keman Eğitimi 2*, Evrensel Müzikçevi, İstanbul, 2017 s. 27

¹¹ Sesi yönlendirme ve tonlama becerisi.

¹² Can, *age.*, 2017, s. 27

Örnek 8. Ömer Can Keman Eğitimi 2 no: 60¹³

Geçişlerde dikkat edilmesi gereken bir diğer konu, kulağın iyi olmasıdır. Pozisyonları öğrenme döneminde öğretmenlerin öğrencileri ile birlikte çalacakları eserler entonasyonun temizliği için önemlidir. Öğrenci geçişi yapmadan önce çaldığı ve sonrasında çalacağı notayı çok iyi dinlemelidir.

Örnek 9. Sevcik, op.6, 3. pozisyon için alıştırmaya önerisi¹⁴

Sevcik¹⁵, yaşadığı dönemde keman eğitimindeki problemler ve onların çözümlerine ilişkin birçok metot geliştirmiş bir eğitimcidir. İçinde pozisyon

¹³ Can, age., 2017, s. 29

¹⁴ O. Sevcik, 'Violin Scholl for Beginners Op. 6', Universal Edition, s. 68

¹⁵Otokar Sevcik (1852-1934) kemancı, besteci.

geçişleri ile ilgili tüm telleri kapsayan alıştırmaların olduğu metotları, günümüzde hala sol el tekniklerini geliştirmek için kullanılan en iyi çalışmalardır. Örnek 9'da verilen alıştırma, sırayla bütün tellerdeki 1. pozisyondan 3. pozisyona geçişleri çalıştırmaktadır. Boş tellerden başlayarak geçişe kadar olan tüm notaları sırayla çalmak entonasyonu tam oturmamış öğrenciler için oldukça eğitici. Bunun yanında boş tellerle entonasyon kontrolü de pozisyon eğitiminde önem verilmesi gereken bir noktadır.

Örnek 10.¹⁶ Wohlfahrt, op.45, no:3

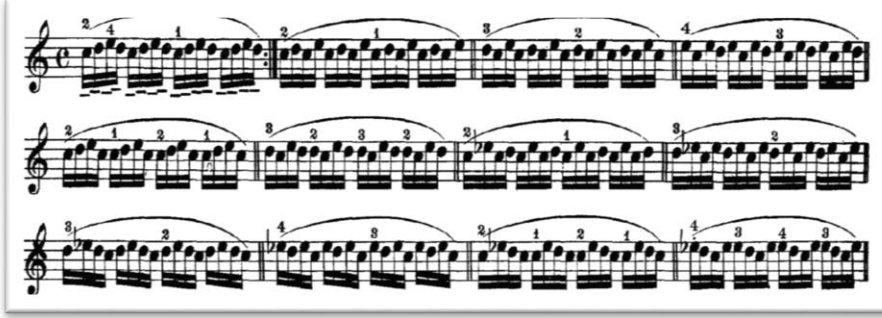

Wohlfahrt'ın¹⁷ özellikle keman eğitiminin başlangıç seviyesi için bestelemiş olduğu etütler melodik açıdan da çalışılması çok zevkli alıştırmalardır. Farklı ritim gruplarını içinde barındıran çalışmalarla pozisyon geçişlerine alışılırken; öğretilmesi gereken bir nokta da pozisyon geçişlerinde hızlı bir pasaj çalınırken geçişin hızlı olması, yavaş bir pasajda ise geçişin daha yavaş yapılması gerektiğidir.

¹⁶ Wohlfahrt, *Sixty Studies, Op. 45, Book 2*, No: 31 s. 4

¹⁷Franz Wohlfahrt (1833-1884) kemancı, besteci.

Örnek 11.¹⁸ Sevcik op. 1, 2. pozisyon için bir alıştırma önerisi

3. pozisyon eğitimi tamamen oturduktan sonra 2. pozisyona geçilir. İleri seviyeye ulaşmış öğrencilerin bile bazılarında 2. 4. ve 6. pozisyonlarda zorluk çektiği gözlemlenmiştir. 2. pozisyonda elin hareketi 1. pozisyona yakınlığından dolayı 3. pozisyona göre daha azdır. Bu da entonasyon açısından zordur. Geçiş bu pozisyonda daha küçük hareketlerle gerçekleştirilmelidir.

Örnek 12.¹⁹ Kreutzer etüt no: 1

Fransız kemancı Rodolphe Kreutzer'in²⁰ "42 Studies or Caprices For the Violin" adlı etüt kitabında yer alan 1. etüdü keman literatüründe önemli bir yere sahip eserlerdendir. Etütte pozisyon geçişleri çalışılırken üzerinde durulması gereken geçişin yumuşak ve kayarak yapılmasıdır. Özellikle pozisyon geçişi

¹⁸ O. Sevcik, "Scholl of Violin Technics", Op. 1, Book, 2 s. 3

¹⁹ Kreutzer, 42 Studies or Caprices For the Violin, Schirmer's Library of Musical Classics, No:1, s.4

²⁰ Rodolphe KREUTZER (1766-1831) kemancı, besteci.

eğitiminde sıklıkla yaralanılan bu etüt çalışılırken önemli olan noktalardan biri de geçiş sırasında *glissando*²¹ yapılmamasıdır.

Örnek 13.²² Kreutzer etüt no: 6

Kreutzer'in 6. etüdü, diğer parmaklara göre daha zayıf olan 4. parmak ve 3. parmağı kullanarak yapılan geçişlerin yoğun olarak kullanıldığı bir çalışmadır. Özellikle bağ içerisinde yapılan geçişlerde; seslerin net bir şekilde duyurulması, geçişlerin yumuşak ve hissettirilmeden yapılması, dikkat edilmesi gereken noktalar. Pozisyon değişimlerinde sol el kadar sağ el de önemlidir. Geçiş sırasında, yavaş bir sağ elde, basınç azaltılarak istenmeyen *glissando* ortadan kaldırılabılır.

3. SONUÇ

Bu çalışmada keman eğitimi sürecinin başlangıç seviyesinde pozisyon geçişinin nasıl yapılması gerektiği hakkında bilgi verilmiş ve doğru bir geçiş için dikkat edilmesi gereken noktalar, yardımcı olabilecek etütler üzerinden çalışma önerileri sunulmuş ve anlatılmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki konservatuvarlar ve eğitim fakültelerinde verilen keman eğitiminde sıklıkla kullanılan bu etütler, öğrencilerin seviyeleri göz önüne alınarak belirlenip eğitime başlanmalıdır.

Çalışmada verilen bilgiler ışığında, başlangıç seviyesinde öğrenilen ilk üç pozisyonu doğru anlamak ve uygulamak çok önemlidir. Pozisyon geçişlerini öğrenirken geçiş öncesinde ve geçiş sonrasında elin doğru konumlandırılması,

²¹ *Glissando*, müzikte kayarak anlamına gelmektedir. Kemanda parmağı bir tel üzerinde kaldırmadan bir notadan diğer notaya geçiş şeklinde olur. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Glissando> (21.03.2020)

²² Kreutzer, *age*, No: 6, s.20

geçiş sırasında sol elin rahat bir şekilde serbest bırakılması, kayarak yapılan pozisyon geçişinde *glissandonun* hissettirilmemesi, başparmak ve işaret parmağının doğru konumlandırılması, sağ el ve sol elin birbiriyle uyumlu hareket etmesinin önemi gibi birçok ayrıntı ilerleyen çalgı eğitimi için sağlam bir temel oluşmasını sağlar.

Keman icracılığında profesyonelliğe erişebilmek için pozisyon geçişlerinin çok iyi anlaşılması gerekir. Usta çırak ilişkisi içinde gelişen bir eğitim olan keman eğitiminde pozisyon geçişlerinin öğrenilmesi aşamasında öğretmenin her hatayı çok iyi gözlemleyip anında düzeltilmesi, keman tekniğinin öğrenildiği başlangıç seviyesinde temellerin doğru atılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Can, Ö., *Keman Eğitimi 2*, Evrensel Müzikevi, İstanbul, 2017
- Gün Duru, E., "Keman Eğitiminde Sol El Tekniği" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* Yıl: 4, Sayı: 35, Aralık 2016
- Hutchinson, *Dictionary Of Classical Music*, Brockhampton Press, 1997, London
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Glissando>, Erişim Tarihi: 21.03.2020.
- [https://tr.wikipedia.org/wiki/Rezonans_\(Fizik\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Rezonans_(Fizik)), Erişim Tarihi: 19.03.2020.
- Kamen, R., *Music An Appereciation*, 5. Baskı, Mcgraw-Hill, Inc., New York, 1990
- Kreutzer, R., *42 Studies Or Caprices For The Violin*, Schirmer's Library Of Musical Classics, No:1
- Memedaliyev, R., "Keman Öğretiminde Sol El Tekniğinin Bazı Meseleleri" *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2010, Sayı 10
- Mumcu, D., "İvan Galamian Ve Keman Öğretim Metodu", (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2004
- Sevcik, O., "Scholl Of Violin Technics, Op. 1, Book 2" Universal Edition
- Sevcik, O., "Violin Scholl For Beginners Op. 6", Universal Edition
- Uçan, A., "Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri İçin Keman Ders Kitabı, Lise Hazırlık" Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ankara, 2004
- Vısentın, P., Lı, S., Tardif, G., Shan, G., "Unraveling Mysteries Of Personal Performance Style; Biomechanics Of Left-Hand Position Changes (Shifting) İn Violin Performance" *Peerj* 3: E1299, 2015
- Wohlfahrt, "Sixty Studies, Op. 45, Book 2" No: 31

